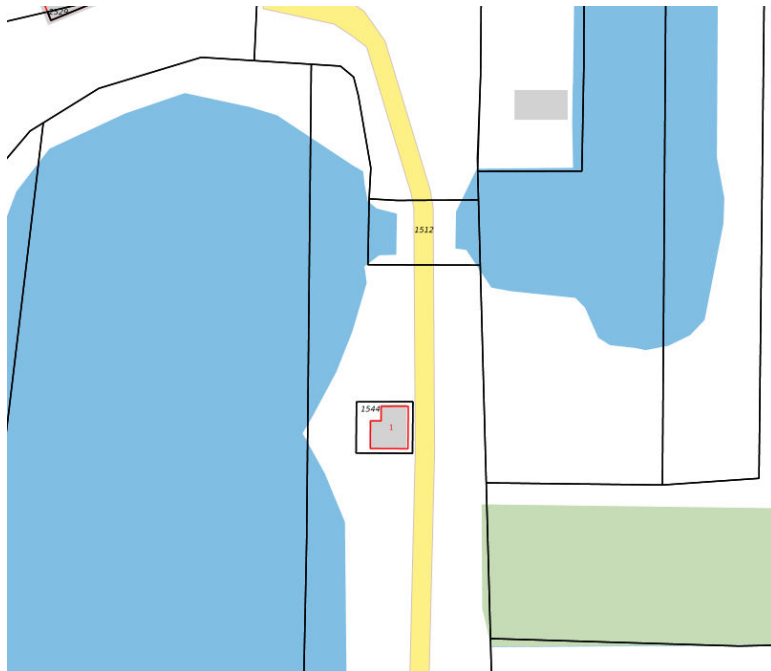

Provinciale Monumenten Noord-Holland

Provincie Noord-Holland

Gemeente:	Hollands Kroon	
Plaatselijke aanduiding:	tussen De Rietput 1 en 3	1731 NZ Winkel
Kadastrale aanduiding:		
Kad. gemeente:	Niedorp	
Sectie:	A	Nummer: 1512
Datum foto's:	10 juli 2019	

Kadastrale kaart situatie (augustus 2019)

Inleiding

SLUIS gebouwd in 1883 - 1886 als uitwateringsduikersluis ten behoeve van de Raaksmatsboezem en uitwaterend op de Zuiderzee. Sinds 1930 in gebruik als uitwateringssluis van de Raaksmats- en Nedorperkoggeboezem en in verbinding met de Wieringermeer. Het boezemwater werd via een kanaal door de Wieringermeer afgevoerd.

De sluis is gesitueerd in de dijk van de Groetpolder. De Groetpolder is aangedijkt land dat in 1844 ten oosten van de Oosterpolder, grenzend aan de Westfriesche dijk, gerealiseerd werd. De dijk van de Groetpolder was tot 1930 (toen de Wieringermeer droog viel) zeedijk. Tot de aanleg van de Groetpolder kon de Raaksmatsboezem direct op zee uitwateren. Ten behoeve van de zuidelijke uitloper van de boezem, die zich uitstrekt ter hoogte van de lijn Alkmaar - Hoorn, werd in de Groetpolder een uitwateringskanaal gegraven. Dit kanaal liep van het zuiden van de polder naar het Kolhornerdiep in het noorden, maar rond 1880 werd het plan ontwikkeld om in het zuiden van de Groetpolder een uitwateringssluis te bouwen. In 1886 kwam de sluis naar ontwerp van J.W. Welcker (ingenieur bij Rijkswaterstaat) uit 1883 gereed.

De sluis van de Verenigde Raaksmats- en Nedorperkoggeboezem werd als duiker met twee kokers, schuiven en puntdeuren uitgevoerd en onderging sinds de bouw aan het hoofdvolume vrijwel geen wijzigingen. De huidige sluis is thans niet meer in functie (puntdeuren verwijderd, de schuifdeuren zijn permanent dichtgezet).

Omschrijving

Uitwateringssluis uit 1883 - 1886, met de geulrichting oost-west georiënteerd, opgebouwd uit een buitenfront (oost, zijde van de Wieringermeer), twee kokers in de dijk, een binnenfront (west, zijde van de Groetpolder), en twee paar schuiven. De sluis is in paarsrode baksteen opgetrokken en in kruisverband gemetseld. De beide kokers bestaan uit bakstenen tongewelven.

Het **buitenfront** (oost) bestaat uit een frontmuur, die tot boven kruinhoogte van de dijk is opgetrokken. In de frontmuur zijn twee halfronde openingen (wateruitlaten) aangebracht, gescheiden door een penant. De geboorte van de bogen in de penant bestaat uit een natuurstenen blok. Centraal tussen de bogen een verticale reeks van vijf uitstekende delen in het muurvlak. De bogen zijn uit dubbele rijen bakstenen gemetseld en voorzien van een natuurstenen sluitsteen. De frontmuur is aan de bovenzijde afgedekt met hardstenen dekstenen, waarin ruimte is uitgespaard voor het bedieningsmechanisme van de windwerken, gedeeltelijk afgedekt door een metalen plaat. Ter weerszijden van de frontmuur zijn twee schuin aflopende vleugelmuren geplaatst, die zijn afgesloten door horizontale retourmuren. De schuin aflopende gedeelten zijn in vlechtingen gemetseld. De hoeken van de vleugelmuren, alsmede van de retourmuren, zijn van een hardstenen deksteen voorzien. Het buitenfront bevat vier houten schuiven (twee naast elkaar per wateruitlaat), die met behulp van vier metalen windwerken vanaf de bovenzijde van het sluislichaam bediend kunnen worden en via metalen geleiders aan de zijkanten geleid worden. Het interieur van de kokers is niet zichtbaar vanaf de openbare weg.

Het **binnenfront** (west) bestaat uit een frontmuur, die tot boven kruinhoogte van de dijk is opgetrokken en voorzien is van twee waterinlaten, gescheiden door een vooruitstekende penant. De waterinlaten zijn niet halfronde, maar door een rechte natuurstenen omlijsting omsloten met daarin een aanslag (sponning) voor de sluisdeuren. Hierboven zijn halfronde ontlastingsbogen gemetseld uit een dubbele rij bakstenen en met een hardstenen sluitsteen, zoals in het buitenfront. De frontmuur is aan de bovenzijde afgedekt met hardstenen dekstenen. De beide kokers van het binnenfront waren met twee paar houten sluisdeuren (puntdeuren) afsluitbaar (in huidige situatie niet meer aanwezig).

In het midden van de frontmuur boven de penant is een hardstenen gedenksteen ingemetseld. De tekst luidt: "DEZE UITWATERINGSSLUIS IS / GEBOUWD IN HET JAAR 1883 / ONDER HET BESTUUR / J.B. VREEK DIJKGRAAF / P. JONKER / W. DUIJN / J. SMIT / W. SCHERMERHORN / P. BAAN / P. NOBEL HEEM / RADEN / P. WONDER SECRETARIS / J.W. WELCKER INGENIEUR / WATERSTAAT TE ALKMAAR / ONTWERPER LEIDER / J.D. BRUIJNE OPZICHTER / TE WINKEL".

Ter weerszijden van de frontmuur zijn schuin aflopende gemetselde vleugelmuren met retourmuren en hardstenen aanzetstenen op de hoeken en bij de beëindiging. In de vleugelmuren en in de vooruitstekende penant zijn dubbele schotbalksponningen aangebracht, waarmee de waterkokers kunnen worden afgesloten. De noordelijke vleugelmuur wordt beëindigd door een hoeksteen (die uit het verband is geraakt).

Waardering

De sluis is van belang vanwege de volgende waarden:

Cultuurhistorische waarde

- als belangrijk element uit de geschiedenis van de waterhuishouding in Noord-Holland, in casu als voorbeeld van een grote uitwateringsduikersluis met voormalige zeekerende functie tussen de Raaksmatsboezem en voormalige Zuiderzee, thans Wieringermeer;

Architectuurhistorische waarde

- als gaaf en zeldzaam voorbeeld van een uitwateringsduikersluis (1883) met voormalige zeekerende functie (tot 1930);

Situationele en ensemblewaarden

- vanwege situering in de Groetpolderdijk en door hoofdvorm van ruimtelijk-landschappelijke waarde en als onderdeel van het systeem van waterlopen;

Gaafheid en herkenbaarheid

- vanwege hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering, waaronder de gedenksteen, die met name vanwege zijn uitvoering van kunst- en herinneringswaarde is.

Tot het hierboven genoemde monument behoort al hetgeen door bestemming of anderszins rechtens onroerend is.

De redengevende omschrijving is vastgesteld op 7 juli 2020 onder GS-nr. 1201530/1447809.

Buitenfront aan oostzijde (gesloten bovenvloeddeuren)

Binnenfront aan westzijde

Buitenfront in dijklichaam

Zicht over de sluis in noordelijke richting

Zicht over de dijk en sluis naar het zuiden

Detail van een doorlaat aan buitenfront

Vier windwerken op het buitenfront aan de oostzijde

Zijaanzicht van een van de windwerken

Detail bevestigingspunt slinger

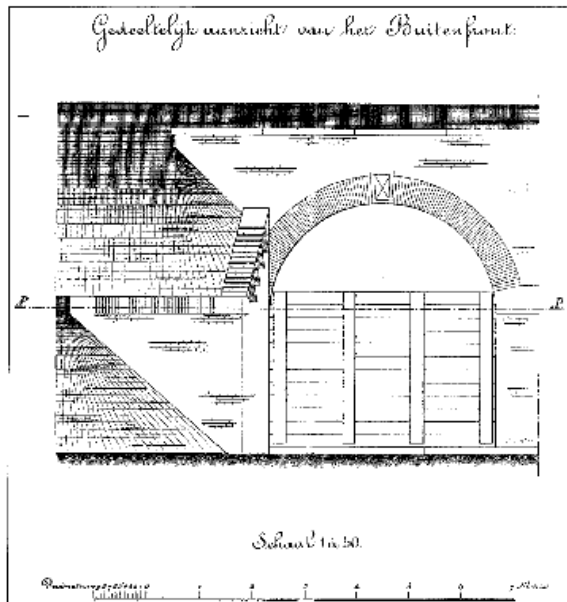
Natuurstenen afdeklaat

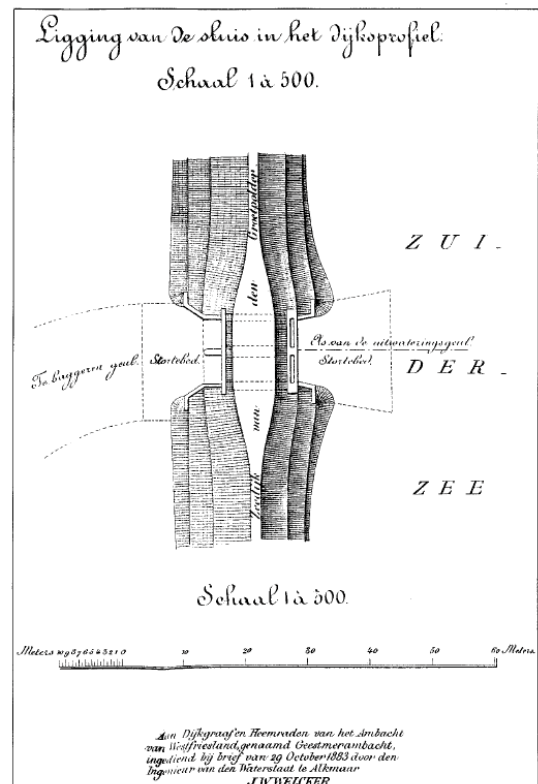
Zijaanzicht binnenfront

Schotbalksponningen in vleugelmuur binnenfront

Ontwerptekening uit 1883, J.W. Welcker (Nieuw Archief Geestmerambacht)

Ontwerptekening uit 1883, J.W. Welcker (Nieuw Archief Geestmerambacht)